

IRENA DUKAVIČIENĖ
Lietuvių kalbos institutas

Mokslinių tyrimų kryptys: prūsų resp. baltų kalbos,
antroponimika.

XIII AMŽIAUS PRŪSŲ ASMENVARDŽIAI PRŪSŲ REGISTRE

13th Century Prussian Personal Names in the
Prussian Register

ANOTACIJA

Straipsnyje apžvelgiami XIII a. prūsų asmenvardžiai iš istorijos šaltinio *Preussische Regesten bis zum Ausgange des dreizehnten Jahrhunderts* („Prūsų registras iki XIII a. pabaigos“), stengiantis atskleisti istorinį prūsų asmenvardžių gyvavimo kontekstą. Taip pat aptariama kai kurių asmenvardžių daryba ir paaiškinama jų kilmė bei vokiečių kalbos įtaka asmenvardžių kitimui.

Prūsų asmenvardžių svarba baltų vardyno tyrimams abejonių nekelia. Iš akių neišleis-
tinas faktas, kad prūsiški resp. baltiški tikriniai vardai yra anksčiausiai užfiksuoti baltų kalbų faktai.

ESMINIAI ŽODŽIAI: prūsai, asmenvardis, vardynas, giminystės ryšiai, Maxas Perlba-
chas, *Preussische Regesten*.

ANNOTATION

The article reviews the 13th century Prussian personal names from the historical source *Preussische Regesten bis zum Ausgange des dreizehnten Jahrhunderts* (Prussian registers until the end of the 13th century) in order to reveal the historical context of existence of Prussian personal names. It also discusses the formation of certain personal names and explains their origin as well as the influence of the German language on the change of personal names.

The importance of Prussian personal names to the research of Baltic proper names is unquestionable. It should be noted that Prussian (i.e. Baltic) proper names are the earliest recorded facts of the Baltic languages.

KEYWORDS: Prussians, personal name, proper names, family connections, Max Perlbach, Preussische Regesten.

ĮVADAS

Tikrinių daiktavardžių – vieno iš pastoviausių leksikos sluoksnio – tyrimai suteikia svarbių žinių apie jau mirusios kalbos fonetikos, leksikos ir morfologijos ypatybes, kurios yra užfiksuotos tikriniuose varduose, bet gali būti išnykusios apeliatyvinėje leksikoje. Būtent tokie tyrimai ir leidžia vis daugiau sužinoti apie mirusią prūsų tautą. Iš gausių šaltinių buvo pasirinktas 1876 m. Karaliaučiuje publikuotas Maxo Perlbacho sudarytas registras *Preussische Regesten bis zum Ausgange des dreizehnten Jahrhunderts* (toliau – PrR).

M. Perlbachas buvo vokiečių istorikas ir bibliotekininkas, Vokiečių ordino istorijos žinovas, viduramžių Rytų Prūsijos ir Lenkijos tyrėjas (Mentzel-Reuters 2007: 39–53)¹. Kadangi žinių apie M. Perlbachą (gimė 1848 m. lapkričio 4 d. Gdanske, mirė 1921 m. vasario 18 d. Berlyne) lietuvių spaudoje beveik nėra, tad norima trumpai supažindinti ir su jo biografija. Būsimasis mokslininkas 1860–1868 m. mokėsi Karališkojoje Friedricho gimnazijoje, kurioje susipažino su Colmaru Grünhagenu², vėliau dirbusiu su Wilhelmu Wattenbachu³. Baigęs gimnaziją M. Perlbachas pradėjo studijuoti istoriją Vroclavo universitete, kur W. Wattenbachas darbavosi provincijos archyvaru. Kai W. Wattenbachas 1862 m. tapo Heidelbergo profesoriumi, M. Perlbachas taip pat iškeliavo į

---

¹ Tai pagrindinis šaltinis apie M. Perlbachą, kurį pavyko rasti.

² C. Grünhagenas (gimė 1828 m. balandžio 2 d. Trebnitze, mirė 1911 m. liepos 27 d. Breslau) buvo vokiečių archyvaras ir istorikas. Jis dirbo Karališkojoje Friedricho gimnazijoje, dėstė istoriją Vroclavo universitete, buvo Silezijos provincijos archyvų direktorius. Nuo 1866 m. tapo Vroclavo universiteto istorijos profesoriumi. 1864–1905 m. jis buvo Silezijos istorijos žurnalo redaktorius (DB, žiūrėta 2014-11-10).

³ W. Wattenbachas (gimė 1819 m. rugsėjo 22 d. Rantzau, mirė 1897 m. rugsėjo 20 d. Frankfurte) buvo vokiečių istorikas ir paleografas. Vroclave W. Wattenbachas tarnavo provincijos archyvaru, 1862 m. tapo profesoriumi Heidelberge, vėliau Berlyne (DB, žiūrėta 2014-11-10).

Heidelbergą. Heidelberge M. Perlbachas susipažino su Georgu Waitzu⁴. Bütent C. Grünhagenas, W. Wattenbachas ir G. Waitzas darė M. Perlbachui labai didelę įtaką. Mokslus M. Perlbachas baigė Getingene. Ten W. Waitzo vadovaujamas 1871 m. apgynė daktaro disertaciją *Die ältere Chronik von Oliva* („Senoji Olivos kronika“). Vėliau M. Perlbacho akys krypo į tas temas, kurios buvo jam įdomesnės. 1872–1876 m. dirbo Karaliaučiuje bibliotekininku, 1876 m. – Greifswalde, 1883 m. – Halėje, čia jis 1894 m. tapo vyresniuju bibliotekininku, o 1899 m. – profesoriumi. 1903 m. jis atvyko į tuomet dar karališkąją, vėliau tapusią valstybine, Berlyno biblioteką, kur buvo paskirtas skyriaus direktoriumi. Tais pačiais metais gruodžio 31 dieną M. Perlbachas pasitraukė iš aktyvios tarnystės.

M. Perlbachas daug nusipelnė Prūsijos istorijos tyrimams. Jis rašė apie Silezijos, kurią pats vadino antraisiais namais, istoriją, tačiau gimtaisiais namais laikė Prūsiją, kurią daugiausia tyrinėjo (Rytų ir Vakarų Prūsiją). 1873 m. savo straipsnyje „Die ältesten preußischen Urkunden kritisch untersucht“ („Senieji prūsų dokumentai kritiškai ištirti“) paneigė Kruschwitzo sutarties⁵, kuri buvo svarbi Vokiečių ordinui, autentiškumą. Jis taip pat buvo garsaus ir Prūsijos istorijai svarbaus žurnalo *Altpreußische Monatsschrift* („Senosios Prūsijos mėnaraštis“) redaktorius.

Kaip rašo Mentzer-Reuters (2007: 44), M. Perlbachui darbuojantis Karaliaučiuje, Prūsijos istorijos tyrimai išgyveno krizę. Penkiatomis istorijos šaltinių rinkinys *Scriptores rerum Prussicarum* („Prūsijos retieji raštai“), sudarytas

⁴ G. Waitzas (gimė 1813 m. spalio 9 d. Flensburge, mirė 1886 m. gegužės 24 d. Berline) – Vokietijos teisės ir viduramžių istorikas. Jis buvo žinomiausias Vokietijos istorijos leidėjas. Studijavo istoriją, filosofiją, teisę bei protestantų teologiją. 1842 m. W. Waitzas tapo Kylio universiteto istorijos profesoriumi. 1848 m. Getingeno universitete įkūrė istorijos katedrą. Nuo 1860 m. tapo Berlyno universiteto teisės daktaru (DB, žiūrėta 2014-11-10).

⁵ Krušvico sutartis – 1230 m. birželio mėn. dokumentas, kuriame Mazovijos kunigaikštis Konradas besąlygiškai perleidžia Vokietijos ordinui Kulmo ir visas kitas užkariautas žemes. PUB I 58–60 užfiksuotas, šis dokumentas skamba taip: „1230 Juni. Bei Kruswica. Conrad, Herzog von Masovien, übergiebt dem DOrden das Culmer Land in bestimmten Grenzen und mit allen landesherrlichen Rechten zu freien Besiß gegen das Versprechen des Beistandes im Kampfe wider die heidnischen Preußen, desgleichen alle weiteren Eroberungen“ („1230 m. birželis. Krušvica. Konradas, Mazovijos kunigaikštis, perleidžia Ordinui Kulmo žemę su visomis teisėmis į ją už pagalbą kovojant su pagoniška Prūsija, taip pat visas kitas užkariautas žemes“). Visas kitas tekstas parašytas lotynų kalba. Paaiškinimuose (PUB I 60) kalbama apie tai, kad tekstas greičiausiai nėra originalus. 1873 m. M. Perlbachas straipsnyje „Die ältesten preußischen Urkunden kritisch untersucht“ paneigė Kruschwitzo sutarties autentiškumą. Augustas Seraphimas bandė įrodyti dokumento tikrumą. 1980 m. Gerardas Labuda ginčą išsprendė M. Perlbacho nenaudai (Mentzel-Reuters 2007: 45, 47; PUB I 58–60).

Theodoro Hirscho⁶, Maxo Polluxo Toeppen⁷ ir Ernsto Strehlke⁸, viena vertus, buvo baigtas, tačiau iš kitos pusės – buvo labai problemiškas dėl redaktorių sprendimų. Gambiausias darbuotojas – E. Strehlke – mirė 1869 m. M. Perlbachas švelniai kritikavo vyresnius, savo kritiką dažnai paslėpdamas tarp eilučių. Tiesa, buvo sakoma, jog lenkai buvo labiausiai įpratę dėl savo Prūsijos archyvų istorinių tyrimų konsultuotis Gdanske, o štai jų kolegų vokiečių žvilgsniai krypo ne į Lenkiją, bet labiau į pietus ir vakarus. Dirbant parengiamuosius darbus, susijusius su pirmąja Pomeranijos dokumentų knyga, jau nuo 1877 m. buvo aišku, kad neištyrus Lenkijos archyvų, seniausiųjų dokumentų rinkinys gali taip ir likti nebaigtas.

Be Rytų ir Vakarų Prūsijos istorijos draugijos, dar buvo ir Hanzos istorijos draugija, o svarbiausia – 1879 m. įkurta Vakarų Prūsijos istorijos draugija. M. Perlbachas siekė suvienyti susiskaldžiusias draugijas. Jo ir Karlo Heinricho Lohmeyerio⁹ iniciatyva susirinko Prūsijos provincijos istorijos draugijos istorijos tyrėjų ir draugų būrys ir buvo nuspręsta išleisti Simono Grunau kroniką¹⁰, o

⁶ T. Hirschas (gimė 1806 m. gruodžio 17 d. Altschottlande, mirė 1881 m. vasario 17 d. Greifswalde) vokiečių istorikas, Berlyne studijavęs teologiją, istoriją ir geografiją, dirbęs mokytoju Friedricho-Wilhelmo gimnazijoje, o nuo 1833 m. dėstęs istoriją gimnazijoje Gdanske. 1850 m. tapo Gdanko miesto archyvo direktoriumi, o nuo 1865 m. Greifswaldo universiteto istorijos profesorius ir bibliotekos direktorius (DB, žiūrėta 2014-11-10).

⁷ M. P. Toeppen (gimė 1822 m. balandžio 4 d. Königsberge, mirė 1893 m. gruodžio 3 d. Elbinge) buvo vokiečių istorikas, geografas ir mokytojas. Toeppenas yra nusipelnęs Prūsijos istorijai. Karaliaučiuje studijavo senovės kalbas ir istoriją. Vėliau dirbo įvairiose Rytprūsių ir Poznanės mokyklose. 1854 m. buvo paskirtas Hohensteino progimnazijos direktoriumi (DB, žiūrėta 2014-11-10).

⁸ E. Strehlke (gimė 1834 m. rugsėjo 27 d. Berline, mirė 1869 m. kovo 23 d. Berline) buvo vokiečių istorikas ir archyvaras, savo trumpą gyvenimą paskyręs Vokiečių ordino istorijai. Jis studijavo Berlyne Friedricho-Wilhelmo universitete. Nuo 1860 m. tapo archyvaru (DB, žiūrėta 2014-11-10).

⁹ K. H. Lohmeyeris (gimė 1832 m. rugsėjo 24 d. Gumbinnen, mirė 1909 m. gegužės 15 d. Königsberge) buvo vokiečių istorikas, nusipelnęs Prūsijos istorijos tyrimams. K. H. Lohmeyeris bendradarbiavo rašant Vokietijos istoriją. 1857 m. baigė Karaliaučiaus universitetą, nuo 1873 m. buvo profesorius (MLE 2003: 680; DB, žiūrėta 2014-11-10).

¹⁰ S. Grunau (gimė apie 1470 m. *Tolkemit* (Rytprūsiai), mirė apie 1530–1537 Gdanske (?)) buvo Prūsijos metraštininkas, etnografas, dominikonų vienuolis. Gyveno Elbingo ir Gdanko vienuolynuose. Apie 1510–1526 m. parašė Prūsijos kroniką *Cronica und beschreibung allerlütlichen, nützlichsten und waren historien des namkundigen landes zu Prewssen* („Kronika ir aprašymas linksmiausių, reikalingiausių ir tikrų Prūsijos žemės istorijų“). Rėmėsi lotynų kalba rašytais kronikomis, tarp jų neišlikusia Prūsijos vyskupo Kristijono kronika. Aprašė Prūsijos kraštą nuo IV–VI a. iki 1529 m. Pateikė daug vertingų etnografijos ir istorijos, mitologijos žinių apie prūsus ir lietuvius. Aprašyta prūsų kilmė, išvaizda, gyvenimo būdas, maistas, drabužiai, tikėjimas.

M. P. Toeppenas pradėjo leisti *Acten der Ständetage Preussens unter der Herrschaft des Deutschen Ordens* („Prūsijos luomų susirinkimų aktų knygos valdant Vokiečių ordinui“). Senieji Prūsijos dokumentai, Mecklenburgo archyvarų nuomone, turėjo būti aprašomi pagal vyskupijas ir Ordino valdomas žemes (vadinamasis 1880 m. Elbingo planas). Turėjo rasti nauja keturių skyrių Prūsijos dokumentų knyga: politiniai dokumentai, vyskupijų ir vienuolynų, komtūrijų ir miestų dokumentai. M. Perlbachas suvokė, kad tokiu būdu Ordino ir šalies valdovų veikla buvo nustumta į antrąjį planą. Senosios Prūsijos istorija galėjo būti susieta, pasak M. Perlbacho, tik per kovos su Vokiečių ordinu etapą. Šį kontekstą atspindi pavyzdiniais laikomi Ordino statutai. M. Perlbachui susipažinti su Prūsijos rankraštiniais dokumentais nebuvo leista, nes tokia buvo archyvo tarybos pozicija – neleisti naudotis nespausdintais Karaliaučiaus archyvo dokumentais.

M. Perlbachas parašė nemažai straipsnių bei knygų. Visą jo veiklą puikiai atspindi bibliografija, kurią pateikė Arno Mentzel-Reuters (2007: 49–53). Be kalbamojo veikalo, vertėtų paminėti dar tokius M. Perlbacho veikalus, kaip antai: *Die ältere Chronik von Oliva* („Senoji Olivos kronika“), *Zur Geschichte der ältesten preußischen Bischöfe* („Dėl seniausių Prūsijos vyskupų istorijos“), *Grunau, Simon: Simon Grunau's preußische Chronik* („Simonas Grunau: Simono Grunau Prūsijos kronika“) ir kt.

Kalbamojo veikalo pratarmėje M. Perlbachas mini Johannesą Voigtą¹¹, kuris laikomas prūsų istorijos tyrimų pradininku. Jo didžiulis, niekada tinkamai neįvertintas nuopelnas yra tai, kad jis pirmasis skaitė Karaliaučiaus archyvo dokumentus ir paskelbė *Codex diplomaticus Prussicus* („Prūsijos diplomatijos kodeksas“). J. Voigtas apsiribojo nespausdintų dokumentų publikavimu ir taip į savo veikalą neįtraukė visų tik vėlesnių leidimų tekstuose įvardytų dokumentų, pavyzdžiui, *Ermländische Urkundenbuch* („Varmės dokumentų knyga“), kurios vertingi fragmentai buvo jau paskelbti.

Norėdamas įrodyti, kad prūsai ir lietuviai skiriasi nuo vokiečių, į kroniką įdėjo 100 prūsų kalbos žodžių žodynėlį ir prūsišką maldą *Tève mūsų* (MLE 2000: 527; DB, žiūrėta 2014-11-10).

¹¹ J. Voigtas (gimė 1786 m. rugpjūčio 27 d. Bettenhausene, mirė 1863 m. rugsėjo 23 d. Königsberge) buvo vokiečių istorikas, nusipelnęs Prūsijos istorijos tyrimams. Studijavo Jenos universitete teologiją, vėliau istoriją ir filologiją. Dirbo mokytoju Frankės karališkajame pedagogiuose Halėje, vėliau ten dėstytojavo. Nuo 1817 m. Karaliaučiaus universiteto istorijos profesorius, 1830–1847 m. rektorius, Filosofijos fakulteto dekanas. J. Voigtas parašė labai daug straipsnių. Vertėtų paminėti 1860 m. paskelbtą straipsnį *Einige Beiträge über altpreußische Personen- und geographische Localnamen* („Apie prūsiškus asmenų ir geografinių vietų vardus“). Jis surinko daugiau kaip 300 prūsiškų asmenvardžių. J. Voigtas nustatė, kad visi prūsiški asmenvardžiai yra nevienskiemeniai, dokumentuose užfiksuoti giminystės ryšiai, pasitaiko įvardijimų ir dviem vardais (DB, žiūrėta 2014-11-10; Blažienė 2011: 467).

Jau ne kartą istorikai buvo išreiškę pageidavimą surinkti į vieną vietą visus pasklidusius dokumentus. M. Perlbachas pradėjo rinkti medžiagą XIII a. Prūsijos registrui. Minėto veikalo pratarinėje aiškinama, kad sudarant registrus, kai dokumento turinys buvo siejamas tik su provincija, ypatingas dėmesys skirtas išsamumui: jei nenumatytos aplinkybės, eksponentai arba liudytojai nulemdavo įtraukimą į registrą, ištrauka būdavo pateikiama kiek įmanoma glausčiau. Į registrus buvo įtraukti visi dokumentai, susiję su Vyslos dešinėje pusėje esančių Prūsijos teritorijų istorija, nepaliesta, pasak M. Perlbacho, liko Rytų Pomeranija, kaip ir visa kita, kas sietina tik su Vokiečių ordinu. O visi liudijimai, susiję su Prūsijos vyskupais ar kitais garbingais asmenimis, buvo kruopščiau surinkti. Be spausdintų dokumentų, M. Perlbachas galėjo laisvai naudotis Gdansko, Elbingo, Torunės ir Vroclavo archyvais. Vertingos informacijos jis gavo iš Drezdeno ir Pelpolino miestų, iš Karlo Herqueto¹² iš Idsteino ir Paulo Ewaldo Hasse's¹³ iš Halės. Karaliaučiaus archyve jis galėjo rinkti tik 1260–1285 m. medžiagą. Prasminga prisiminti paramą, kurią suteikė archyvo sekretorius Rudolfas Philippi¹⁴, padarydamas išrašus iš įvairių dokumentų, kuriais pagal archyvo taisykles nebuvo leista naudotis (PrR III).

Pagrindinis trūkumas yra tai, jog apdorojant dokumentų ištraukas, nebuvo išvengta klaidų, kurios paaiškinamos naudotų šaltinių pobūdžiu. Iki šiol ne visada buvo galima ištraukomis publikuotus dokumentus pagrįsti rankraščiais, dėl to, kad M. Perlbachui nebuvo leidžiama sistemingai naudotis Karaliaučiaus archyvu. Dokumentų komentarai, ypač vietovardžių paaiškinimai, apsiribojo tik būtiniausia informacija, kita vertus, pateikta naudotų šaltinių apžvalga ir asmenvardžių rodyklė. 1876 m. veikalą *Preussische Regesten bis zum Ausgange des dreizehnten Jahrhunderts* išspausdino Karaliaučiaus Ferd. Beyerio spaustuvė. Registrą iš *Altpreussische Monatsschrift* perspausdino Rudolfas Reicke ir Ernstas

¹² K. Herquetas (gimė 1832 m. spalio 5 d. Fuldoje, mirė 1888 m. kovo 6 d. Osnabrücke) buvo vokiečių istorikas, archyvaras. Studijavo 1852–1856 m. Marburge ir Miunchene istoriją ir filologiją. 1869–1873 m. dirbo miesto archyve Mühlhausene (DB, žiūrėta 2014-11-10).

¹³ P. E. Hasse (gimė 1845 m. birželio 7 d. Lübecke, mirė 1907 m. balandžio 30 d. Lübecke) – vokiečių istorikas ir archyvaras. Getingeno universitete buvo teisės ir viduramžių istoriko Georgo Waitzo mokinys, nuo 1875 m. dirbo Kylio universitete docentu, o nuo 1880 m. ten pat profesoriavo. 1876–1889 m. dirbo sekretoriumi Šlėzvingo-Holšteino istorijos draugijoje, 1889 m. persikėlė į Liubeką, kur sekretoriavo senate, o nuo 1892 m. tapo miesto archyvaru (DB, žiūrėta 2014-11-04).

¹⁴ R. Philippi (1821–1897 arba 1902) buvo Karaliaučiaus archyvo sekretorius. Nuo 1864 m. dirbo archyvinį darbą. Išleido Georgo Christopho Pisanskio *Entwurf einer Preussischen Literaturgeschichte* („Prūsų literatūros istorijos bandymas“) ir S. Grunau *Preussische Chronik* II, 1889 m. („Prūsijos kronika“) kartu su M. Perlbachu ir P. Wagneriu. Rinko dokumentus leidiniui *Preussisches Urkundenbuch* („Prūsijos ist. šaltinių knyga“) (MLE 2006: 560).

Wichertas. M. Perlbachas nevertė rankraštinųjų šaltinių¹⁵, vadinasi, vardų perskaitymas ir užrašymas priklausė nuo istorikų, kurie rinko ir užrašė tuos vardus savo veikaluose. Istorikai, leidžiantys ir interpretuojantys Ordino dokumentus, kuriuose užfiksuoti prūsų ir prūsiški tikriniai vardai, ne visada tiksliai juos perteikė ir perteikia dabar. Dėl šios priežasties tikriniai vardai turėtų būti tikrinami kalbininkų, kad juos būtų galima įtraukti į mokslinę apyvartą. Kaip minima veikalo pavadinime, registre užfiksuoti XIII a. dokumentai. Tai dokumentai apie žemės nuosavybės reguliavimą, miestų griovimą ir kūrimą, valstiečių atleidimą nuo dalies prievolių, apie duoklės paskyrimą, lengvatas kolonistams ir daliai vietinių gyventojų.

PRŪSŲ ĮVARDIJIMAS

Šaltinyje užfiksuoti 283 prūsų asmenvardžiai. Kad tai tikrai prūsų asmenvardžiai, patikslina šalia esantys prieraišai. Neretai tai tiesiog etnonimas *Preusse* (prūsas) arba Prūsijos krašto sričių gyventojų vardai: *Samen* (sembai), *Barther* (bartai), *Sudauer* (sūduviai), *Pogesanier* (pagudėnai), *Natanger* (notangai), *Schallauer* (skalviai). Taip pat 1299 m. užfiksuota daug didikų, vadinamų vitingais (*Wittinge*), kurie su savo įpėdiniais gavo žemių. Kaip aškina MLE (2009: 766) autoriai, vitingai, rikiai – prūsų karo tarnybininkai, daugiausia gentinės diduomenės palikuonys Kryžiuočių ordino valstybėje. XIII–XV a. jie sudarė dalį smulkiųjų žemvaldžių. Už karo tarnybą, pilių statybos bei remonto darbus vitingai prūsiškąja bei Kulmo teise valdė paveldimus lėnus.

Registre dominuoja vienanaris asmenų įvardijimas (1277 *Pigant, Waysel, Sthonem, Naschom*), bet randasi ir įvardijimų dviem vardais. Pvz.: 1271 *Diwan genannt Klekine*; 1284 *Conrad Kirsin*; 1287 *Robe, Sangro, Cumdris, Ardange Preussen genannt Cirsini*; 1289 *Bottohonus Stango*; 1290 *Dubius, genannt Kirsini*; 1296 *Schude Grande*. Šie pavyzdžiai rodo, kad XIII a. būta vienanario asmenų įvardijimo ir pradėjo rasti įvardijimas dviem vardais.

Anksčiausiai, 1216 m., užfiksuoti keli asmenvardžiai, kurie pateikiami su šaltinio kontekstu:

¹⁵ M. Perlbachas (1876: V–XIII) išvardijo visus spausdintus istorijos šaltinius, iš kurių rinko medžiagą, pvz.: *Acten der Ständetage Ost- und Westpreussens* 1874 m. („Rytų ir Vakarų Prūsijos luo-
mų susirinkimų aktų knygos“); *Chronicon terrae Prussiae* („Prūsijos žemės kronika“); *Monumenta
historiae Warmiensis* („Varmės istorijos paminklai“); Johannes Voigt. *Geschichte Preussens von
den ältesten Zeiten bis zum Untergange der Herrschaft des deutschen Orden* 1827–39 m. („Johannes
Voigt. Prūsijos kronika nuo seniausių laikų iki Vokiečių ordino valdymo pabaigos“) ir kt.

1216 a.p. XVIII. XII Cal. Mar. 18. Febr. Lateran. *Papst Innocenz III. bestätigt dem Bischof von Preussen die Schenkung des Preussen Philipp ehemals Warpoda) und seinen Genossen, der neulich bei dem apostolischen Stuhle getauft ist, über das Land Lansania.* 1216 a.p. XVIII. XII Cal. Mar. 18. Febr. Lateran. *Derselbe bestätigt demselben die Schenkung des Preussen Paul ehemals Suavabuno und seiner Genossen, der neulich beim päpstlichen Stuhle getauft ist, über das Land Lubovia gleichlautend.*

Iš pavyzdžių matyti, kad 1216 m. jau būta pakrikštytų prūsų: *Warpoda*¹⁶ po krikšto tapo *Philippu*, o *Suavabuno*¹⁷ – *Pauliumi*.

PUB I, I 7 (*Preussisches Urkundenbuch*, toliau – PUB) pateikta kiek daugiau informacijos:

[1216] Februar 18. im Lateran. *Papst Innocenz III bestätigt dem Bischof von Preußen den Besiß des Landes Löbau, als Schenkung des neugetauften Preußen Survabuno. Ea propter, venerabilis in Christo frater dilecti filiis Pauli Pruteni, qui dim dicebatus Survabuno...* (į lietuvių kalbą išversta tik sakinio pabaiga: „brangus sūnus prūšas *Paulius*, kurį vadino *Survabuno*...“).

Atkreiptinas dėmesys į šių abiejų prūsiškų vardų darybą bei kilmę.

Survabuno Preusse (7)

Galbūt pr. *Surva-bunā. Dėl pirmojo kamieno plg. lie. avd. *Survoas*, kurį Zigmąs Zinkevičius laiko trumpiniu, padarytu iš I kamieno dėmenų ir II kamieno pradžios (Zinkevičius 2008: 320). Dar plg. lie. avd. *Surwalowa* 1759–1787 m. (IAK). Dėl antrojo kamieno pr. **bun-* plg. lie. avd. *Būnas*, *Bunaitis* (LPŽe), lie. avd. *Būnis*, *Bunys* (: *bun-ióti* ‘klestėti, vešėti’) (Zinkevičius 2012: 192), *Bunelis* 1598 m. (IAK), *Buniena* 1729–1771 m. (IAK), *Buniewicz* 1785 m. (IAK), *Bunonis* 1633 m. (IAK).

Warpoda Preusse (7)

Pr. *Varp-ād-ā. Reinholdas Trautmannas mini pr. avd. su šaknimi **varp-*: *Warpote*, *Warputte*, *Warpele* (TAP 116) ir yra linkęs įžvelgti priesagą *-ād-. Plg. lie. avd. *Vařpiotas*, kurį LPŽe autoriai sieja su pr. avd. *Warpote*, lie. avd. *Varpūlis* (: *vārpa* ‘pailgos formos žiedynas ar iš jo išaugęs grūdų vaisynas’). Z. Zinkevičius (2008: 127, 156, 257) mini lie. avd. *Vār-putas*, kurį laiko dvikamieniu (: lie. avd. *Vāras* + *pūsti pūto* ‘tinti, pūstis’). Dar plg. lie. avd. *Warpot* 1665 m. (IAK), *Warpis* 1759–1787 m. (IAK).

¹⁶ Prūsišką asmenvardį *Warpoda* užfiksavo Wilhelmąs Piersonas (1873: 733), Reinholdas Trautmannas (1925: 116).

¹⁷ W. Piersono kodekse (1873: 721) ir M. Perlbacho registre (1876: 19) užfiksuotas to avd. variantas dėl netikslaus užrašymo *Suavabuno* leidžia daryti prielaidą, kad abu autoriai rinko medžiagą iš tų pačių šaltinių. R. Trautmannas (1925: 101), stropiai rinkęs medžiagą iš Ordino foliantų, perskaitė *Survabuno*.

DOKUMENTE APTIKTI ASMENVARDŽIAI
SU PRIERAŠU PREUSSE

Šaltinyje nurodoma, kad vienas ar kitas asmenvardžio turėtojas buvo prūsas¹⁸. Su prierasu *Preusse* rasti 89 asmenvardžiai. Pavyzdžiui:

1216 ...des Preussen **Philipp** ehemals **Warpoda**... (7); ...des Preussen **Paul** ehemals **Suavabuno**... (7); 1239–1240 ...des Preussen **Pomande**... (53); 1242 ...des Preussen **Nerdingis**... (58); 1248 ...eines Preussen **Preroch**... (92); 1261 ...den Preussen **Gedun**... (177), ...den Preussen **Szinte**, **Pisz**, **Pogononie** und **Azovirth**... (178); ...dem Preussen **Wergule**... (179); ...den Preussen **Waydote** und **Keytin**... (179); 1262 ...dem Preussen **Tyrune** (182), dem Preussen **Grunau**... (188); 1267 ...den Preussen **Santyrmes**, **Woczleslon** und **Buchelo** ... (205); 1267–70 ...den Preussen **Paul** (211), dem Preussen **Tulizede**... (212); ...dem Preussen **Bliuot**... (212); 1273 ...dem Preussen **Peter**... (217); 1274 ...den Preussen **Gastimo** und **Luthymero**... (218); 1275 ...dem Preussen **Pomuzel**... (220); 1276 ...dem Preussen **Padangen** (224), dem Preussen **Redethin**... (228); 1277 ...den Preussen **Pigant**, **Waysel**, **Sthonem**, **Naschom**... (229); 1278 ...dem Preussen **Ponatho** (p. 231), dem Preussen **Regune**... (231); 1279 ...dem Preussen **Pakoke**... (234); 1280 ...dem Preussen **Sambango**... (236); 1282 ...den Preussen **Wargin** und **Napergann**... (240); ...den Preussen **Poytun**... (242); ...den Preussen **Curthi**, **Tarpi** und **Symon**... (242); 1284 ...dem Preussen **Bliuot**... (250); ...den Preussen **Doybe**, **Smyge**, **Sange** und **Conrad Kirsin**, des Preussen **Pede**... (251); ...dem Preussen **Kerso**, der Preusse **Canthyr**... (251); ...dem Preussen **Schroite**... (252); ...dem Preussem **Trumpe**... (252); ...den Preussen **Gandinis**, **Poburs**, **Cantune**, **Cawald**, **Argaldinus**... (253); 1285 ...den Preussen **Gedite** und **Cantym**... (261); ...des Preussen **Thessym**... (261–262); ...dem Preussen **Tulikoithe**... (264); 1286 ...dem Preussen

¹⁸ W. Piersono prūsiškų onimų kodekse (1873: 483–744) randami tokie prūsų vardų variantai kaip *Bliuot* (*Bliuot*), *Klec* (*Clec*), *Pygant* (*Pigant*), *Poythune* (*Poytun*), *Ponate* (*Ponatho*), *Scroyte* (*Schroite*), *Swinko* (*Swinco*), *Tessym* (*Thessym*), *Tirune* (*Tyrune*), *Tulicede* (*Tulizede*), *Tulicoyte* (*Tulikoithe*), *Waidote* (*Waydote*), *Waisel* (*Waysel*), *Wargule* (*Wergule*). Jo kodekse nepavyko rasti šių vardų: *Bottohonus Stange*, *Butelo*, *Grunau*, *Canthyr*, *Cantym*, *Luthymero*, *Methuo*, *Naschom*, *Pomuzel*, *Sangite*, *Symon*, *Sthonem*, *Stylige*, *Woczleslon*. Ernstas Lewy yra pirmasis, kuris apgynė disertaciją iš prūsų asmenvardžių *Altpreussischen Personennamen*, kurioje išvardija slaviškus ir vokiškus prūsų vardus. Jis mini *Luthymer*, *Simon*. Rasti tokie vardų variantai: *Asovirt* (*Azovirth*), *Nadop* (*Nodobe*), *Ponato* (*Ponadho*), *Skroite* (*Schroite*), *Stenam* (*Stenym?*), *Sinte* (*Szinte*), *Wargule* (*Wergule*). E. Lewy nėra užfiksavęs *Bottohonus Stange*, *Butelo*, *Grunau*, *Ittunthe*, *Juncter*, *Cantym*, *Keytin*, *Clec*, *Curnoron*, *Mehtuo*, *Naschom*, *Navier*, *Pede*, *Philipp*, *Pigant*, *Pogononie*, *Pomuzel*, *Redethin*, *Sange*, *Symun*, *Smyge*, *Sthonen*, *Stylige*, *Swinco*, *Tyrune*, *Tulizede*, *Waydote*, *Woczleslon*. Ne visi M. Perlbacho surinkti prūsų vardai yra paminėti R. Trautmanno, nes jis nefiksavo dvinario prūsų įvardijimo krikštavardžiu ir prūsišku vardu.

Sulittolene... (269); 1287 ...dem Preussen **Swinco**, **Ardange** Preussen gennant **Cirsini...** (273–274); ...dem Preussen **Kurthye...** (274); 1288 ...des Preussen **Junc-ter...** (276); 1289 ...dem Preussen **Clecz...** (279); ...dem Preussen **Navier**, des Preussen **Iftunthe**, **Bottohonus Stange**, **Tessym**, **Gunthe**, **Clecz**, **Munthemil**, Preussen... (279); 1290 ...dem Preussen **Predrus...** (284); ...dem Preussen **Quey-ren...** (286); 1291 ...Preussen **Mehtuo** und **Sangite...** (290); 1292 ...dem Preussen **Tulne...** (294); ...den Preussen **Symunt** und **Stylige...** (294); ...Preussen **Study...** (295); 1297 ...dem Preussen **Curnoron...** (318); ...des Preussen **Trumpe...** (319); 1298 ...der Preusse **Sadeluke...** (323); ...den Preussen **Triene** und **Stenym...** (236); 1289–1299 ...des Preussen **Nodobe...** (326).

Bus panagrinėta keletu prūsiškų asmenvardžių iš šio sąrašo daryba bei kilmė. **Ardange Cirsini** *Preusse* (273–274, 287)

R. Trautmanas (TAP 131) laiko šį pr. avd. sudurtiniu, iš prielinksnio *ar- ir šaknies *dang-. Dėl *ar- plg. pr. avd. *Arbute*, *Arwayde*, lie. avd. *Ařminas* (LPŽe). Kaip aiškina LPŽe autoriai, *ar- galbūt iš prielinksnio ar ‘taip pat, irgi’. Šaknis pr. *dang- sutinkama pr. asmenvardyne, plg. pr. avd. *Queydange*, *Abdangs* (TAP 135), lie. avd. *Daņgis*, kurio kilmė, LPŽe autorių nuomone, nėra visiškai aiški. Z. Zinkevičius (2008: 82) pabrėžia, kad lie. avd. *Ař-dangas*, *Sán-dangas*, *Daņgis*, *Dangūtis* sietini su lie. *dangà* ‘prieglobstis’. Pr. avd. *Ar-dang-.

Cirsini *Preusse* (273–274), **Kirsini** (273–274)

Pr. avd. *Kirsin-, plg. pr. avd. *Kirsini* (TAP 45). Tai buvo garsi didikų giminė. Grasilda Blažienė (2005: 276), nagrinėdama pr. vv. *Kirsyn*, sieja jį su pr. avd. *Kirsini* ir pateikia paralelių su la. vv. *Cirſeņi*, *Cirsinieki*, kurie siejami su la. *cirsens* ‘širšė’, *ciřsis* ‘viena žiogo rūšis, viena mažo paukščio rūšis’. Plg. lie. avd. *Kirsini-cia* 1660 m. (IAK).

Azovirth *Preusse* (178)

Tai veikiausiai dvikamienis asmenvardis. TAP 131 užfiksuotas kaip avd. *As-so-wirt*. Kaip yra rašęs Vytautas Mažiulis (PKP II 50),riebalsiai s ir z yra rašomi viena ir ta pačia raide. Dėl pirmojo sando *as- plg. pr. avd. *As-pan*, *Assayde* (TAP 131), lie. avd. *Ās-minas*, *Ās-vytas*, *Āš-mintas* (Zinkevičius 2008: 75), kur Z. Zinkevičius užsimena, kad jį turėjo ir prūsai. Dėl antrojo sando *virt- plg. pr. avd. *Po-wirte*, *Wirtil* (TAP 157), lie. avd. *Virtelis*, kurio kilmė nėra aiški (LPŽe), plg. lie. avd. *Wirtanis* 1652–72 (IAK), *Wirtukaytis* XVI–XVII a. (IAK). Galbūt pr. avd. *As-a-virt-(?).

Stange *Preusse* (279)

Dėl pr. avd. *Stange* R. Trautmannas (1925: 160) plg. lie. avd. *Stangys* ir lie. *stangis* ‘stangrus’. G. Blažienė (2011: 470) atstato pr. avd. *Stangā (?), plg. lie. avd. *Staņg-vilas*, *Stangys*, *Stangaitis* iš *Stan-* su pridėtininiu -g-, galbūt dėl *staņgus*, *pa-stangà* (Zinkevičius 2008: 139).

Clecz *Preusse* (279)

Plg. le. avd. *Klecza* (Rospond 1973: 303). Aptardamas pr. vv. *Klec* lenkų onomastas Hubertas Górniewiczus (1980: 75) jį kildina iš avd. *Klec*, *Clec*, kuris yra lenkiškas.

Curnoron *Preusse* (318)

Veikiausiai iškreiptas asmenvardžio užrašymas. TAP 49 pateiktas pr. avd. *Curnothin*, kuris atstatomas kaip **Kurn-āt-* arba **Kurn-ōt-* ir atsargiai siejamas su la. *kurn* ‘kurčias’. R. Trautmannas pr. avd. *Curnothin* ir pr. avd. *Curnotori* (lo. Dativ) bei *Curnoron* laiko tuo pačiu asmenvardžiu. Vladimiras Toporovas (1984: 322) irgi sieja su la. *kurns* ‘kurčias’. Plg. lie. avd. *Kurnėika*, *Kūrnikas*, *Kurnāvičius*, kurie siejami su lie. *kurn-ėti* ‘vikriai, greitai bėgti’, *kurn-iuoti* ‘pamažu eiti, kiūtinti’ (Zinkevičius 2008: 597). Pranas Skardžius nėra aprašęs priesagos *-or-*, tokia priesaga neegzistuoja. Daryba ir kilmė neaiški. Remiantis M. Perlbacho dokumentu negalima atstatyti autentiškos lyties.

Doybe *Preusse* (251)

Ernstas Lewy (1904: 46) pateikia pr. avd. *Dabore*, *Dabote*, *Doibe* (*Dubius*), *Doberin* ir įžvelgia šaknį **dab-*, kurią sieja su lie. *dabinū* ‘puošiu’, *dabnūs* ‘smulkus’. R. Trautmannas (TAP 26) užfiksavęs pr. avd. *Doybe* sieja jį su *Dubius*, *Dube*. V. Toporovas (1975: 356–359) pr. avd. *Doybe*, *Dubius* mini prie **dob-* šaknies kartu minėdamas **dub-* ir **daub-* šaknis, plg. lie. *duobė* ‘įdubimas’, *duōbti* ‘daryti įdubimą; skobti’, *dubūs* ‘įdubęs, gilus’ (LKŽe). Gal pr. avd. **Daub-* (?).

Gastimo *Preusse* (218)

R. Trautmannas (TAP 28) yra užfiksavęs pr. avd. *Gastuno* (arba *Gastimo?*). Dėl šaknies *gast-*, kurios kilmė nėra aiški, plg. pr. avd. *Gastame*, *Gastart?*, plg. sen. sl. *gostī* ‘svečiai’ (Lewy 1904: 48). Slavų *Gost’* (plg. rus. *gostj* ‘svečias’) ir germanų *Gast-* (vok. *Gast* ‘svečias’) atitikmenys lietuvių kalboje gali būti *Gastilā*, *Gaščiuūnas* (Юркенас 2003: 106–107). Vardas *Gast* minimas ir FN 2008: 239. Tokiu vardu buvo viduramžiais vadinami tie, kurie neturėjo leidimo gyventi mieste. Dar plg. lie. avd. *Gast* 1760–1790 m. (IAK), *Gasticia* 1681 m. (IAK), *Gaftiowski* 1729–1776 m. (IAK), *Gastis* 1685–1731 m. (IAK), *Gastowicz* 1766 m. (IAK), *Gastowski* 1670 m. (IAK), lie. *gąstūs* ‘bailus’, *gāstauta* ‘toks darželio žolynas’ (LKŽe). V. Mažiulis (2013: 214–216) yra tyrinėjęs pr. *gasto* ‘gabalas, dirbamos žemės gabalas, sklypas’, pr. *gasto*=*gastā kildina iš vak. balt. *gastā ‘tai, kas užgesė←adj. fem. *gastā ‘užgesusi’, o šis iš vak. balt. verb. **ges-* ‘ges(in)ti’ arba **gas-* ‘gesinti’. Gal pr. *Gast-īmā (?).

Ittunthe *Preusse* (279)

Wilhelmas Piersonas (1873: 512) pateikia šį pr. avd. jo neaiškindamas. R. Trautmannas nėra jo užfiksavęs. V. Mažiulis (PKP I 48) yra aiškinęs, kad balsis *ī neretai yra diftongizuotas, t. y. žymimas raidėmis *ei*, todėl visai įmanomas pr. avd. **Ei-tunt-* (?). Dėl pirmojo komponento **ei-* plg. kur. avd. *Ei-tautt*, *Eytor* (Kiparsky 278), lie. avd. *Eibutas*, *Eiğailas*, *Eiğėlas*, *Eiğilas*, *Eiğintas*,

Eīgirdas, Eīkantas, Eīkintas, Eīminas, Eīnoras, Eītautas, kurie siejami su lie. *eiti* (LVKŽ 109, 112–118). Dėl antrojo komponento **-tunt-* plg. lie. avd. *Tuntys*, kuris, anot LKŽe autorių, galbūt sietinas su lie. *tūntas, tuūntas* ‘didelis būrys, minia, pulkas’, *tuntúoti* ‘vaikščioti be tikslo, tupinėti, trepinėti vietoje’, *tuntėti* ‘šnekėti’ ar pan. Gal pr. **Ei-tunt-* (?).

Pisz¹⁹ *Preusse* (178)

R. Trautmannas (TAP 77) mini avd. jo neaiškindamas. Junginys sz galėjo žymėti garsą s. Daryba ir kilmė neaiški.

Pomuzel *Preusse* (220)

Gal būtų galima išvelgti šaknį **musel-*, dėl kurios plg. pr. avd. *Swaimusel, Muselit, Musligente* (Lewy 1904: 54), plg. lie. avd. *Mufelicia* 1678–1691 m. (IAK). R. Trautmannas (TAP 147) vardą traktuoja kaip *Po-musel* ir kalba apie šio vardo sąsajas su le. avd. *Przemysł* (TAP 191). Dėl priešd. **pa-* ‘pa’ plg. pr. avd. *Po-burse, Po-lexe, Po-wilte* (TAP 147). Gal pr. **Pa-musel-* (?).

Predrus *Preusse* (284)

R. Trautmannas yra užfiksavęs pr. avd. *Preydrus*, ir išskiria priešdėlį **prei* ‘prie’ ir šaknį **dru-* (TAP 136, 149). Dėl pr. priešd. **prei-* ‘prie’ plg. pr. avd. *Prei-boto, Pre-weis, Pre-roch, Prei-tor* (Lewy 1904: 56–57). V. Mažiulis (2013: 762) rekonstruoja praep. pr. **prēi-* ‘prie’, kuris buvo ir praef. pr. **prēi-* ‘prie’. Pr. praep. **prēi-/praef *prēi-* < balt.-sl. **prei/*prei* [>lie. *priē/prie-*], la. *prie-*. Dėl šaknies **dru-* plg. pr. avd. *Nis-drus, Na-drus* (TAP 136), lie. avd. *Drusis, Drusayczia* 1764–1786 m. (IAK), *Druseykis* 1729–1771 m. (IAK), *Drusewicz* 1765 m. (IAK). Galbūt pr. **Prei-dru-s* (?).

Smyge Kirsini *Preusse* (251)

W. Piersonas (1873: 716) ir R. Trautmannas (1925: 96) mini šį avd. neaiškindami. Plg. lie. avd. *Smigūlskis, Smigieļskis* (LPŽe), lie. avd. *Smigielska* 1760–1790 m. (IAK). Gal sietinas su lie. *smigūs* ‘smiglus’ (LKŽe). G. Blažienė (2005: 330), aiškindama pr. vv. *Smigelithin*, sieja jį su pr. avd. *Smyge*, bet daugiau baltišką paralelių nepateikia.

Swinco *Preusse* (273–274), **Swinke** (287)

R. Trautmannas (1925: 103) mini avd. *Swynke*. Plg. lie. avd. *Svinkūnas*, le. *Świnka*, ru. *Свинкин* (LPŽe). Gal prūsų avd. **Svink-*(?), kuris veikiausiai lenkiškos kilmės.

Szinte *Preusse* (178)

W. Piersonas (1873: 714) yra užfiksavęs pr. avd. *Szinte* bei vv. *Syntin, Zinten*, bet jų nekommentuoja. TAP 103 paminėtas šis pr. avd., plg. vv. *Szynthen*. Plg. lie. avd. *Žiūntelis, Žentys*, kurie siejami su lie. *žėntas* (LPŽe). Kazimieras Būga (III 277) mini lie. *zín-ti* ‘negaluoja, sirginėja’, vv. *Зинтель* – Sėlpilio vls.

¹⁹ E. Lewy šį pr. avd. sieja su lie. *pizà, pizdà*, dar plg. lie. dievą *Pizius* (1904: 42).

vienasėdis < sėl. *Zintelis=liet. Žintelis – pavardė||1566 m. Żyntys, Żintikas||pr. *Zintis<1419 m. *Sinthen*. G. Blažienė nagrinėdama (2005: 232–233) pr. vv. *Zinten*, atstato pr. *Zint-, kuri sieja su pr. avd. *Szinte*. Viename Leto Palmaičio straipsnyje (2010: 355–358) aiškinama, kad ‘inicialinėje pozicijoje prieš balsį skardusis sibiliantas [z] beveik nerašomas raide z, absoliuti dauguma baltiškų vardų su inicialiniu [z] prieš balsį perteikta įprasta raide s’. L. Palmaitis aiškina, kad nereikia jokio žiūnyti, pačioje Lietuvoje turint *Sintautus* bei veiksmažodį *sintėti*. Veikiausiai pr. *Sint-.

Woczeslon (Woislaw, Wotislaw) Preusse (205)

Slaviškas vardas iš čekų dvikamienio avd. *Věceslavъ*: sen. sl. *vešte* ‘daugiau’ ir *slava* ‘šlovė’ (Zinkevičius 2010: 101).

ŠALTINYJE MINIMI PRŪSIŠKI IR KRIKŠČIONIŠKI VARDAI

Iš minėto šaltinio taip pat aišku, kad prūsai davė savo sūnums prūsiškus ir krikščioniškus vardus. Pavyzdžiui:

1260 ...*bestätigt dem Matto...* (173); 1262 ...*dem Preussen Grunaw...* (188); 1267 ...*verleiht dem Marus...* (205) ...*den Preussen ...Woczeslon...* (205); 1267–70 ...*den Preussen Paul...* (211); 1273 ...*dem Preussen Peter...* (217); 1274 ...*den Preussen Luthymero...* (218); 1278 ...*für Petrus des Ponathi Sohn...* (231); ...*dem Woy-mar...* (232); 1282 ...*den Preussen Symon...* (242); 1288 ...*dem Otto von Russen...* (276); 1289 ...*dem Preussen Navier, seinen Söhnen Tulkoyte, Ludewicus und Merune...welche die Grenzen des Zedechen... Tessym, Gunthe, Clecz, Munthemil, Preussen...* (279); ...*die vorher Golte, Sokor und Kirsne besessen...* (284); 1290 ... *dem Stephan eine Verschreibung mit Freiheit...* (289); 1293 ...*nach Kulmer Recht zwischen dem See Alden und den Gütern des Nauschutte und Bogusch...* (300); 1296 ...*den Samen Philipp und seinem Bruder Dietrich, den Söhnen Rige's Schude, Grande, Logot, seinem Bruder Jane, Kerse...* (314–315); 1299 ...*die Namen der alten Witinge von Samland Heninke, Philipp und Dietrich, Johann Brulant, Conrad Dyabulus, Guntar... Polexe, sein Sohn ...Dirke...* (329).

Daugelis Vidurio ir Rytų Europos tautų krikščionybę priėmė I tūkstantmečio pabaigoje. Baltų tautų, pirmiausia vakarų prūsų, krikščioninimu susirūpinęs Romos pontifikatas įsteigė lenkų bažnyčios provinciją. Kai pavienių misionierių pastangos pakrikštyti gausias prūsų gentis pasirodė bergždžios, imtasi drastiškesnių veiksmų. Per 50 metų Kryžiuočių ordino riteriai, popiežiaus remiami ir laiminami, kalaviju ir ugnimi užvaldė visą prūsų genčių teritoriją. Krikštyti delsta, nes pagonio statusas buvo parankus juos laikyti vergais, plėšti jų turtą. Galima teigti, kad krikščionybę visi mažlietuviai priėmė tik XVI a. iš

liuteroniškos Bažnyčios dvasininkų²⁰. Prūsai nenorom turėjo atsiversti. Prūsų krikščioniški vardai radosi iš hebrajų, graikų, lotynų vardų, pvz.: *Jane, Johann, Symon, Matto, Peter, Philipp, Paul*. Taip pat yra krikščioniškos kilmės vardų, kil-dinamų iš slaviškų bei germaniškų vardų, pvz.: *Woczeslon, Woymar, Dietrich, Gunthe*.

Bus analizuojama kai kurių tokių prūsų asmenvardžių daryba bei kilmė.

Guntar *Same* (329)

Plg. pr. avd. *Guntawt, Nirgunde, Gunde, Gunte*, kuriuos R. Trautmannas (TAP 159), kaip ir pr. avd. *Guntar*, sieja su pr. *guntwei* ‘varyti’. Pagal R. Trautmanną, čia galima skirti priesagą *-ar-. V. Toporovas (1979: 341) laiko šį avd. dvika-mieniu. Bet plg. lie. avd. *Guntárskis*, kurio įžvelgiama šaknis *guntar ir siejama su vo. avd. *Günther, Günthardt, Günthor* (LPŽe). Z. Zinkevičiaus nuomonė ne-sutampa su LPŽ autorių nuomone. Jis mini lie. avd. *Gün-taras*, kurį laiko dvi-kamieniu, o antrąjį sandą *tar-* sieja su lie. *tař-ti* (2008: 147–148, 207). Dar žr. FN 2008: 267.

Schude Grande *Same* (314–315, 329), **Schude** *Same* (329)

Grande vokiškas vardas iš vvž. *grande* ‘didelis’ (lo. *grandis* ‘didelis’) (FN 2008: 257). Plg. lie. avd. *Granda* 1665 m. (IAK), *Grando* 1604 m. (IAK), *Grandin* 1670 m. (IAK), *Grandel* 1784 m. (IAK), lie. *grandaĩ* ‘kartelių lubos, grįstai; šakų klojinys po javais’, *grándyti* ‘gręsti’, *grandis* ‘žiedas, lankelis; stora lenta, grandas’ (LKŽe). Dar žr. Blažienė 2000: 44.

R. Trautmannas (TAP 94) drauge *Schude* mini variantą *Scude*. Dėl šaknies **skud-* plg. pr. avd. *Scudeyke, Scudenne, Scudete, Schudie, Schudike* (TAP 150), lie. avd. *Skudỹs, Skùdas, Skùdis*, kurių kilmė nėra visai aiški. Šaknį *skud-* galima būtų sieti su lie. *skùdinti* ‘skaudinti; daryti, kad skaudėtų; žeisti’ (LPŽe). Plg. lie. avd. *Skudaytis* 1696 m. (IAK), *Skudeykis* 1657 m. (IAK), *Skudutis* 1740–1760 m. (IAK). Pr. avd. **Skud-*.

GENTINĖ PRŪSŲ PRIKLAUSOMYBĖ

Registre atsispindi gentinė priklausomybė. Rasta nemažai sembų, bartų, sū-duvių, pagudėnų, notangų, skalvių, varmių. Pavyzdžiui:

²⁰ MLE 2003: 323–324.

Sembai	1255... <i>dem Samen Yboto...</i> (140); 1260 ... <i>im Samland Glande...</i> (175); 1261 ... <i>dem Samen Berischo...</i> (178); 1261–62 ... <i>dem Samen Preiboto...</i> (182); 1281 ... <i>dem Samen Napellin und seinen Brüdern Nargotin und Nermedin...</i> (238); 1286 ... <i>dem Samen Binge...</i> (269); 1295 ... <i>die Samen werden von ihrem Führer Naudiota, dem Sohne Jodute's, verrathen...</i> (311); 1296 ... <i>den Samen Philipp und seinem Bruder Dietrich...</i> (314–315)
Bartai	1260 ... <i>in Barthen Diwan</i> (175); 1271 ... <i>Diwan genannt Klekine der Führer der Barther...</i> (215); 1284 ... <i>Zwei Barther, Numo und Dersko...</i> (253); 1289 ... <i>den Barthern Butilabes und den Söhnen des Muntir...</i> (284)
Sudūviai	1283 ... <i>Sudauer, darunter auch Kantigerde...</i> (247); 1285 ... <i>dem Sudauer Scumant und seinen drei Söhnen, Rukals, Gedetes und Galms...</i> (260–261); 1285 ... <i>den Sudauern Muntigin, Tholeyke, Schare und Prodwele...</i> (263); 1285 ... <i>dem Kantigirde, sowie Zwiniene und seinen Brüdern den Sudauern...</i> (263)
Pagudėnai	1260 ... <i>in Pogesanien Auttumo...</i> (175); 1271 ... <i>Linko der Pogesanier...</i> (215); 1296 ... <i>dem getreuen Pogesanier Gederikes...</i> (317)
Notangai	1260 ... <i>in Natangen Heinrich Monte...</i> (175); 1295 <i>Die Natanger erwählen Sabina, Gauwina, Stanto, Trinta und Missino zu Anführern...</i> (311)
Skalviai	1276 ... <i>des Schalauers Sarecka, die Schalauer Surbancz, Swisdeta und Surdeta...</i> (227–228)
Varmiai	1260 ... <i>in Ermland Glappo...</i> (175)

Kalbamajame dokumente užfiksuota: 103 sembai, 5 bartai, 10 suduvių, 3 pagudėnai, 6 notangai, 4 skalviai, 1 varmis. Daugiausia jie minimi dokumentuose dėl žemės nuosavybės, taip pat kalbant apie sukilimus. Visi vitingai buvo sembai.

Žemiau pateikta dviejų skalvių vardų daryba bei kilmė.

Sarecka *Schalauer* (227–228)

Dėl šaknies plg. pr. avd. *Sarecte* (Pierson 1873: 709), *Sarotte*, *Sarude* (TAP 90), lie. *Sár-gaudas*, *Saū-saras*, *Sarỹs*, siejamas su *sar-ióti* ‘siaubti’ (Zinkevičius 2008: 132). LPŽe autoriai mini lie. avd. *Sareckis*, *Sarūlis*, *Sarōlis*, *Sarỹs*, kurių šaknies *sar-* kilmė ne visai aiški. Plg. la. *Sars*, vo. *Sar*, *Saro*, *Sahr* ir galbūt lie. *sarióti* ‘siaubti, niokoti, plėšti; bastytis’. MLE (2009: 188) minimas *Sarkis*, *Sarecka*, *Sarecke*, *Sareika* kaip vienas skalvių vadų, netoli Rambyno kalno turėjęs *Sareckos* pilį. Dar plg. lie. avd. *Saraka* 1830 m. (IAK), *Sarayczie* 1781 m. (IAK), *Sareykis* 1816 m. (IAK), *Sarenas* 1740–60 m. (IAK), *Sarulis* 1765 m. (IAK). Gal pr. avd. *Sar-eik-a (?).

Surbancz *Schalauer* (227–228)

R. Trautmannas (TAP 100) mini šį pr. avd., bet jo neaiškina. Dėl pirmojo sando **sur-* ‘apie, prie’ plg. *Sur-gede*, *Sur-mine*, *Sur-teike* (Lewy 1904: 61). V. Mažiulis (2013: 892) atstato pr. **zur-* ‘apie’ ar **sur-*. Z. Zinkevičius (2008: 141) pateikia lie. avd. *Sūr-gaudas*, *Nā-suras*, *Suráitis*, kur *sur-* sieja su pr. *surgi* ‘apie’.

Neaišku, kaip perskaityti cz, kaip *-t- ar *-d-. Dėl šaknies *band- plg. pr. avd. *Bandot*, *Perband*, *Bandune* (Lewy 1904: 44), plg. pr. *en-banden* 'naudai', lie. *bandà*, *bandýti* (TAP 132). Dėmuo *band- siejamas su *band-ýti*, *bandà* 'turtas' (Zinkevičius 2008: 76). Plg. lie. avd. *Bąnda* 1650 m. (IAK), *Bandawa* 1691 m. (IAK), *Bande* 1787 m. (IAK), *Bandy* 1786 m. (IAK), *Bandinis* 1787 m. (IAK), *Bandorius* 1756 m. (IAK). Dėl šaknies *bant- plg. pr. avd. *Bantiko*, *Bantun* (TAP 17), lie. avd. *Nór-bantas* (Zinkevičius 2008: 76). Galbūt pr. *Sur-/*Zur-band-/-bant- (?).

DOKUMENTE MINIMI VITINGAI

1299 m. užfiksuoti vitingai, kurie išvardyti lentelėje. Patikslinama, kad jie per sukilimą liko ištikimi Ordinui, todėl gavo valdas.

Vietovardžiai ²¹	Vitingai
Labota (Labtau)	<i>Grande, sein Sohn Stantike, Sandir, sein Sohn Judute, Parupe, sein Sohn Gedete, Ibute, sein Sohn Kerse, Jodute, sein Sohn Logote, Schude Grande, Muntemil, sein Sohn Wissebute, Runkim, sein Sohn Waystote, Nakuntie, Nasynne, Tyrune, Swaymuzel, sein Sohn Rixte, Panote, sein Sohn Preytor.</i>
Kvedenava (Quedenau)	<i>Sclode, sein Sohn Nalube, Goyres, sein Sohn Buse, Tlokote, sein Sohn Prewilte, Heninke, sein Sohn Stintele, Schude, sein Sohn Dargute.</i>
Medenava (Medenau)	<i>Noytite, sein Sohn Surteyke, Gedune, sein Sohn Antime, Wissegawde, Napelle, Albert Dyabulus, Conrad Sagittarius, Tulekinste, Junde, sein Sohn Preydesse, Eytiow, sein Sohn Queydange, Polexe, sein Sohn Nermok, Nemote, Dirke, Nodrans.</i>
Rinava (Rynau)	<i>Darexte, Glande, Nawalde, Gubike.</i>
Kaimė (Kaymen)	<i>Philipp und Dietrich, Palstok, Gedute.</i>
Tepliava (Tapiau)	<i>Sapelle, Azayme.</i>
Valdava (Waldau)	<i>Missote mit seinen Brüdern, Johann Brulant, Conrad Dyabulus.</i>
Žiokai (Schaken)	<i>Muskte.</i>
Rudava (Rudau)	<i>Rege und Romeke, Gedune, sein Sohn Stantele, Bayse, sein Sohn Santirme, Dywote und sein Bruder Pagawle, Sambil, sein Sohn Glande.</i>
Vargiai (Wargen)	<i>Sclode, Scardune, Guntar, sein Sohn Nakoken, Bygune, sein Sohn Kortie, Garbote, sein Sohn Bayone, Nadar, Wargatte, Eytiow, sein Sohn Dargote, Surteik, Paytone.</i>
Girmava(Germau)	<i>Gymme, Kunkite, Biriske (329)</i>

²¹ Vietovardžiai atstatyti pagal interaktyvų Rytų Prūsijos žemėlapi II. Vietovardžiai (P, žiūrėta 2014-09-10).

Aiškinama kai kurių vitingų vardų daryba bei kilmė.

Goyres Same (329)

PUB I 448 yra šio avd. užrašymo variantas *Goyros*. R. Trautmannas (TAP 37) užfiksavęs pr. avd. *Guyres*. V. Toporovas (1979: 351) šaknį **gvir-* at-sargiai sieja su lie. *gvéra* 'vėpla, kas išgveręs', *gvėrti* 'išklipti', *gvėrinti* 'žioplinti'. Asmenvardis registre netiksliai užrašytas. Gal pr. *Gvir-as (?).

Pagawle Same (329)

R. Trautmannas (TAP 147) laiko šį avd. priešd. **pa-* vediniu, bet nurodo (TAP 160) ir Augusto Leskyno siūlytą šio avd. siejimą su lie. *pagaulūs* 'greitai su-vokiantis, supratingas, sumanus', plg. lie. avd. *Gáulia* (TAP 73). Pr. **Pagaul-*(?).

GIMINYSTĖS RYŠIAI

Iš aptariamojo registro sužinoma daug informacijos ir apie giminystės ryšius. Nurodoma, kad vienas ar kitas vardo turėtojas yra kažkieno *Vater* (tėvas), *Oheim* (dėdė), *Sohn* (sūnus), *Bruder* (brolis), *Brudersohn* (brolio sūnus, brolėnas), *Schwestersohn* (sesers sūnus, seserėnas). Čia taip pat surašyti ir visi vitingai bei jų sūnūs. Pvz.:

Tėvas, dėdė: 1284 ...*verschreibt den Preussen Gaudinis, Poburs, Cantune, Caldwell, Argaldinus und ihrem Oheim Scanthit das Feldloos, Spal genannt, das einst ihr Vater Stirnis besessen...* (253); 1292 ...*verschreibt dem Preussen Tulne das Feld Lymite, wofür er die 30 Hufen, die sein Vater Alsutte und seine Oheime Dirsune und Suyrnis besessen...* (294).

Sūnus: 1261 ...*dem Preussen Wergule, Sohn des adlen Sclodo...* (179); ... *den Söhnen des Ybuthe, Kerse und Nekarkis...* (180); 1278 ...*für Petrus des Ponathi Sohn...* (231); 1285 ...*dem Sudauer Scumant und seinen drei Söhnen, Rukals, Gedetes und Galms...* (260–261); 1287 ...*dem Preussen Swinco und seinen Söhnen Nawekis, Nacolnis, Baynne, Samides...* (273–274); 1288 ...*dem Otto von Russen, Sohn des Preussen Juncter...* (276); 1289 ...*dem Preussen Navier, seinen Söhnen Tulkoyte, Ludewicus und Merune, sowie ihrem Bruderssohn Truncz...* (279); 1290 ...*Sange und sein Sohn Ardange...* (287); 1295 ...*von ihrem Führer Naudiota, dem Sohne des Jodute's...* (311); 1297 ...*dem Preussen Curnoron und seinen Söhnen Knaypan und Spayrote...* (318).

Brolis: 1261...*den Brüdern Romike und Gilbirs...* (181); 1267 ...*dem Marus und seinen Brüdern Stortcz, Runot, Menant, Postreyde und Stenians...* (205); 1280 ...*dem Mandio und seinem Bruder Saluch...* (237); 1281 ...*dem Samen Napellin und seinen Brüdern Nargotin und Nermedin...* (238–239); ...*Tuschero und seinem Bruder Que-riam...* (238); 1282 ...*den Preussen Poytun, seinem Bruder Sassin...* (242); 1283 ... *den leiblichen Brüdern Wargele, Astiothe, Spandothe und Ybuthe...* (249); 1284 ...

dem Preussen Schroite, wie sein Bruder Johann, Bruland... (252); 1289 *...die Brüder Quesyge und Samsange...* (279); 1292 *...den Brüdern Curnotori und Santhaps...* (293); 1296 *...den Samen Philipp und seinem Bruder Dietrich, den Söhnen Rige's Schude, Grande, Logot, seinem Bruder Jane, Kerse und seinem Bruder Nakoke, Jodute, seinem Bruder Theysote, Nasyne, Nalube, seinen Brüdern, Parupe und seinem Bruder Dygune...* (314–315).

Brolio sūnus: 1289 *...dem Preussen Navier, seinen Söhnen Tulkoyte, Ludewicus und Merune, sowie ihrem Bruderssohn Truncz...* (279).

Sesers sūnus: 1284 *...dem Preussem Trumpe und seinem Schwestersohn Nassencepis...* (252).

Giminystės pavadinimai apima kraujo ir vedybų giminystę nusakančius žodžius. Prūsų šeimos buvo didelės. Šiame šaltinyje rasta: 38 broliai, 18 sūnų, 3 dėdės, 2 tėvai, 1 brolio sūnus, 1 sesers sūnus. Minėtame registre prūsai minimi tik dokumentuose dėl žemės nuosavybės ar kitokių lengvatų. Iš medžiagos aišku, kad svarbiausi buvo vyrai, moterys neįvardijamos. Didysis Ordino magistras prūsiškąja ar Kulmo teise išduodavo prūsams dokumentus, susijusius su žemės valdymu (dovanojimas, skyrimas, perleidimas ir kt.) ar kitomis laisvėmis (atleidimas nuo valstiečių darbų, nuo dešimtinės ir kt.). Galima teigti, kad prūsų visuomenėje, iki ji pateko Ordino valdžion, turta buvo paveldimas tik vyriškąja linija (Gelumbauskienė 2006: 81). Pavyzdžiui, 1284 m. užfiksuotame dokumente nurodyta, kad vyskupas Heinrichas iš Varmės skiria prūsams *Gaudinis, Poburs, Cantune, Cawald, Argaldinus* ir jų dėdei *Scanthit Spal* lauką, kurį anksčiau valdė jų tėvas *Stirnis*. Dar nurodyta, kad jie turėjo atlikti karo tarnybą, mokėti bažnyčiai ir atiduoti dalį derliaus. Vadinas *Stirnis* (pr. *Stirn-īs) turėjo brolių *Scanthit* (pr. **Skant-īt-*) ir 5 sūnus: *Gaudinis* (pr. *Gaud-īn-is), *Poburs* (pr. **Pa-burs-*), *Cantune* (pr. **Kant-ūn-*), *Cawald* (pr. **Ka-vald-*), *Argaldinus* (pr. *Ar-galdīn-us), kurie po tėvo mirties pasidalijo jo žemę.

IŠVADOS

1. M. Perlbacho registras *Preussische Regesten bis zum Ausgange des dreizehnten Jahrhunderts* ganėtinai gerai atskleidė XIII a. istorinį prūsų asmenvardžių gyvavimo kontekstą. Būtina ir toliau peržiūrėti ir pildyti asmenvardžių sąrašą, nustatyti prūsų įvardijimo dalykus.
2. Minėtame šaltinyje užfiksuoti 283 prūsų asmenvardžiai, užrašyti XIII a. Kad tai prūsų asmenvardžiai, patikslina šalia esantys prierašai – etnonimas *Preusse* arba Prūsijos krašto sričių gyventojų vardai: *Samen, Barther, Sudauer, Pogesanier, Natanger, Schalauer*. Taip pat 1299 m. užfiksuota 91 *Wittinge*.

- Su priedašu *Preusse* rasti 89 asmenvardžiai, taip pat 103 sembai, 5 bartai, 10 sūdavių, 3 pagudėnai, 6 notangai, 4 skalviai, 1 varmis. Visi vitingai buvo sembai.
3. Jau 1216 m. būta savo noru pasikrikštijusių prūsų (*Philipp* buvęs *Warpoda*, *Paul* buvęs *Suavabuno*). Prūsai davė savo sūnums prūsiškus (*Warpoda*) ir krikščioniškus (*Paul*, *Peter*, *Johann*) vardus. Manoma, kad per krikštą gautieji krikštavardžiai kurį laiką naudoti kartu su senaisiais pagoniškaisiais, o iš pastarųjų galėjo rasti pavardės.
  4. Registre dominuoja vienanaris asmenų įvardijimas (1277 *Pigant*, *Waysel*, *Sthonem*, *Naschom*), bet randasi ir dviejų vardų. Pvz.: 1284 *Conrad Kirsin*; 1287 *Robe*, *Sangro*, *Cumdris*, *Ardange Preussen genannt Cirsini*.
  5. Registre yra informacijos ir apie giminystės ryšius. Šiame šaltinyje rasta: 38 broliai, 18 sūnų, 3 dėdės, 2 tėvai, 1 brolio sūnus, 1 sesers sūnus. Prūsai minimi tik dokumentuose dėl žemės nuosavybės ar kitokių lengvatų. Turta buvo paveldimas tik vyriškąja linija, moterys neįvardijamos. Didysis Ordino magistras prūsiškąja ar Kulmo teise išduodavo prūsams dokumentus susijusius su žemės valdymu (dovanojimas, skyrimas, perleidimas ir kt.) ar kitomis laisvėmis (atleidimas nuo valstiečių darbų, nuo dešimtinės ir kt.).
  6. Daugiau kaip pusė aprašytų asmenvardžių yra neabejotinai baltiškos kilmės, bet gali būti ir kitokia (vokiška, slaviška ir pan.) arba neaiški. Didžioji dalis svetimos kilmės asmenvardžių yra kilę iš vokiečių kalbos. Rasti ir krikštavardinės kilmės asmenvardžiai, pavyzdžiui, *Matto*.
  7. Darybos atžvilgiu ištyrinėti registro asmenvardžiai yra vediniai. Daugiausia asmenvardžių su priesagomis, yra ir dvikamienių asmenvardžių, keli priešdėlių vediniai. Nemažos dalies asmenvardžių daryba neaiški arba gali būti traktuojama įvairiai.
  8. Patikimas medžiagos surinkimas, vieno asmenvardžio visų variantų pateikimas padėtų tiksliau paaiškinti jų darybą ir kilmę, o tai labai praverstų baltų antroponimijos tyrimams.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Blažienė Grasilda 2000: *Die baltischen Ortsnamen im Samland*. (Hydronymia Europaea; Sonderband 2.) Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Blažienė Grasilda 2005: *Baltische Ortsnamen in Ostpreußen*. (Hydronymia Europaea; Sonderband 3.) Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Blažienė Grasilda 2011: Dėl prūsų asmenvardžių. – *Inveniens quaero: Ieškoti, rasti, nenurimti*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 463–474.

Būga Kazimieras 1958–1961: *Rinktiniai raštai* 1–3. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.

DB – *Deutsche Biographie*. Prieiga internete: <http://www.deutsche-biographie.de>

FN – Duden *Lexikon der Familiennamen. Herkunft und Bedeutung von 20000 Nachnamen*, bearbeitet von Rosa und Volker Kohlheim. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich, 2008.

Gelumbauskienė Regina 2006: Paveldėjimo institutas baltų paprotinės teisės šaltiniuose (XII–XIVa.) – *Jurisprudencija* 89(11); 78–82.

Górnovicz Hubert 1980: *Toponimia Powiśla Gdańskiego*. Gdańsk. Gdańskie Towarzystwo Naukowe.

IAK – *Istorinė asmenvardžių kartoteka*.

Kiparsky Valentin 1939: *Die Kurenfrage*. Helsinki: Druckerei der finnischen Literaturgesellschaft.

Lewy Ernst 1904: Die altpreussischen Personennamen. Breslau: Fleischmann. – *Baltistica* 45(2), 355–358.

LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas* 1–20, 1941–2002, elektroninis variantas, redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. red.), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: www.lkz.lt.

LPŽe – *Lietuvių pavardžių žodynas* 1–2, elektroninis variantas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <http://pavardes.lki.lt>.

LVKŽ – Kuzavinis Kazimieras, Savukynas Bronys 2009: *Lietuvių vardų kilmės žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Mentzel-Reuter Arno 2007: Max Perlbach als Geschichtsforscher. *Preußenland. Mitteilungen der historischen Kommission für Ost- und Westpreussische Landesforschung und aus den Archiven der Stiftung preussischer Kulturbesitz*. Nr 2, Jahrgang 45, 39–53.

MLE – *Mažosios Lietuvos enciklopedija* 1–4. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000–2009.

P – <http://www.prusija.lki.lt>

Palmaitis Letas 2010: Zintai–Cintai (o gal Žintai?) bei Prūzai–Prūsai (o gal Prūžai?). – *Baltistica* 45(2), 355–358.

Pierson Wilhelm 1873: Altpreussischer Namencodex. – *Zeitschrift für preussische Geschichte und Landeskunde*. Bd. 10. Berlin, 483–744.

PKEŽ – Mažiulis Vytautas 2013: *Prūsų kalbos etimologijos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.

PKP I – Mažiulis Vytautas 1966: *Prūsų kalbos paminklai*. Vilnius: Mintis.

PrR – *Preussische Regesten bis zum Ausgange des dreizehnten Jahrhunderts*. Gesammelt und hrsg. von M. Perlbach. Königsberg: Ferd. Beyer vormals Th. Theile's Buchhandlung, 1876.

PUB I – *Preussisches Urkundenbuch* 1. Königsberg: Gräfe und Unzer, Marburg: Elwert, 1982.

Rospond Stanisław 1973: *Słownik nazwisk śląskich*. T. 2, G–K. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich

Skardžius Pranas 1943: *Lietuvių kalbos žodžių daryba*. Vilnius.

TAP – Trautmann Reinhold 1925: *Die altpreußischen Personennamen*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Zinkevičius Zigmąs 2008: *Lietuvių asmenvardžiai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Zinkevičius Zigmąs 2010: *Krikščioniško vardyno kelionė į Lietuvą*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Zinkevičius Zigmąs 2012: *Vilnijos lenkakalbių pavardės*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.

Юркенас Юозас 2003: *Основы балтийской и славянской антропонимики*. Vilnius: UAB „Ciklonas“.

Торогов – Топоров Владимир Николаевич. *Прусский язык. Словарь* 1–5. Москва: Наука. 1975–1990.

13th Century Prussian Personal Names in the Prussian Register

SUMMARY

The article reviews the 13th century Prussian personal names from the historical source *Preussische Regesten bis zum Ausgange des dreizehnten Jahrhunderts* compiled by Max Perlbach. Whereas the information of Perlbach in the Lithuanian press is rather scarce, his life also falls into the subject-matter of this research. Prussian names were entered into the register from different printed sources. The way they were read and recorded depended on historians who put them down. Inaccuracies are rather common; therefore, it is necessary to check the names and to add them to scientific circulation. Since the graphical expression is unclear in the case of a number of personal names, it is difficult to restore their authentic forms; nevertheless, attempts are made to do it. We can possibly speak about the outcome of Germanization: the supplementary *-e* as a mnd. inflectional element (hypothesis of Knut Olof Falk).

Prussian personal names are first approached in terms of their formation because the analysis of word-formation best reflects their structure, the relationship between the base word and the derivative and helps to find out the origin of personal names which can be clear, not quite clear and unclear. In quest of the origin of personal names, they are associated with the common words of Baltic, Slavic and more remote Indo-European languages and compared with the proper names of the aforesaid languages. A quantitative method enables the generalization and evaluation of the word-formation research data.

More than half of personal names under analysis are definitely Baltic by origin but they may also be of a different, other than Baltic, origin or the origin may be unclear. The majority of personal names of foreign origin derive from the German language.

Įteikta 2015 m. birželio 3 d.

IRENA DUKAVIČIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva

irena.dukaviciene@gmail.com